

# STENDHAL

## KIZIL İLE KARA



Çeviri: NURULLAH ATAÇ



STENDHAL  
KIZIL İLE KARA

*Le Rouge et le Noir*, Stendhal

© 2000, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Can Yayınları'nda 1. basım: 2000

4. basım: Ekim 2015, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım ([www.lom.com.tr](http://www.lom.com.tr))

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-8440-08-05

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

[canyayinlari.com/97897584400805](http://canyayinlari.com/97897584400805)

[yayinevi@canyayinlari.com](mailto:yayinevi@canyayinlari.com)

Sertifika No: 31730

# STENDHAL

# KIZIL İLE KARA

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Nurullah Ataç

♥can

Stendhal'in Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

*Parma Manastır*, 1984

STENDHAL, 1783'te Fransa'nın Grenoble kentinde doğdu. Asıl adı, Marie-Henri Beyle'dir. Annesini yedi yaşında yitirdi; sonraki yıllarını baskıcı bir baba ile katı bir disiplinden yana olan teyzesi ve özel öğretmeniyle birlikte geçirdi. Bu üç "despot" onun gözünde, nefret ettiği Grenoble burjuvazisinin temsilcileriydi. Sonradan, *Vie de Henri Brulard* (Henry Brulard'ın Yaşamı) adlı özyaşamöyküsünde ailesine ve eğitimine duyduğu tepkiyi, sıradanlığa ve paraya duyduğu nefreti, insan iradesi ve tutkularına olan hayranlığını dile getirecekti. Restorasyon Dönemi Fransız toplumunun karamsar bir tablosunu çizdiği en ünlü romanı *Kızıl ile Kara* 1830'da basıldı. Aynı dönemde İtalya' da geçen bir tutku ve siyasal serüven öyküsü olan *Parma Manastırı* adlı romanı, ancak Balzac'ın övgü dolu makalesinden sonra dikkatleri çekti. Stendhal, 1841'de felç geçirdi. Paris'e döndükten sonra, 1842'de öldü.

NURULLAH ATAÇ, 1898'de İstanbul'da doğdu. Uzun yıllar çeşitli okullarda edebiyat, sanat tarihi ve Fransızca öğretmenliği yaptı. Edebiyatımıza modern anlamda deneme türünü getirdi ve dönemin en etkili eleştirmenlerinden biri oldu. Yeni şiirin ve Garip akımının tutunmasında çok büyük katkısı oldu. Millî Eğitim Bakanlığı'nın kurduğu Tercüme Bürosu'nda görev aldı ve dünya edebiyatından klasik yapıtları dilimize kazandırdı. Dilde özleşmenin en önde gelen savaşçısı oldu. 1957'de Ankara'da öldü.





## Sunuş

Geniş okur kitlesi Stendhal'i, iki büyük romanın, *Kızıl ile Kara* ve *Parma Manastırı*'nin yazarı olarak tanır. İşin tuhafı, seçkin yazınseverler arasında, bu sayıyı bir bakıma bire indirenlere de çok rastlanır; kimi *Parma Manastırı*'ni yeğler, kimi *Kızıl ile Kara*'yı. İki yapıt arasında çok büyük nitelik farkları bulunduğu için mi gidilir bu yeğlemeye? Daha önemlisi, geniş kitlenin özellikle bu iki romanı tanıması Stendhal'in öbür yapıtları, bu iki romanın yanında fazlasıyla hafif kaldığı için midir? "Evet," diye kestirip atmak oldukça zor. *Kızıl ile Kara* ve *Parma Manastırı* olmasaydı, Stendhal belki yalnızca Henri Beyle olarak kalırdı ama, değil *Armance* ya da *Lucien Leuwen* gibi romanlarında, *Racine et Shakespeare* ve *Aşk Üzerine* gibi denemelerinde de, yolculuk kitaplarında da, anılarında da, günlüğünde de karşımıza hep aynı Stendhal olarak çıktığı, hep aynı yalın ve yoğun anlatımın, aynı alaycılık görüntüsü altında aynı düşünce ve duygu derinliğinin benzersiz örneklerini verdiği bir gerçek. Bu bakımdan, Stendhal'in yapıtlarına uygulanan indirgeme işlemine şaşmamak kolay değildir.

Ne var ki, yaşadığı dönemde yazar olarak karşılaştığı ilgisizlik ile kişi olarak yarattığı olumsuz izlenimler karşılaştırılınca bugün Fransız yazınında tuttuğu önemli yer de aynı ölçüde şaşırtabilir insanı. 24 Ocak 1783 ve 24 Mart 1842 tarihleri arasında geçen elli dokuz yıllık yaşamı süresince, hiçbir yere kesinlikle yerleşmeden, hiçbir kadına uzun boylu bağlanmadan, toplumun koyduğu kuralların hiçbirine tam olarak boyun eğmeden, oradan oraya dolaşan, düşüncesini açık açık söyle-

mesi, oyuncu kadınlarla fazla düşüp kalkması, çok kitap satın alması nedeniyle, yalnız çevresindekilerin değil, polisin de kuşkusunu çeken bir kişi olarak kalır, yasal yönetimin “dinsiz, ah-laksız ve tehlikeli bir düşmanı” olarak nitelenir. Yapıtlarında her şeyi çirkinleştirdiği, insan ruhunu anlatma görüşü altında her şeyi, herkesi suçladığı, başarısının sürekli olamayacağı söylenir. Örneğin Victor Hugo, *Kızıl ile Kara*'dan söz açılınca, “Siz dördüncü sayfadan öteye nasıl gidebildiniz?” diye sorar bir dostuna, büyük romancının ölümünden hemen sonra da, “Stendhal yarına kalamaz, çünkü yazmanın ne olduğunu bir an bile usuna getirmemiştir,” der. “Bir beyin kanaması, 24 Mart'ta bizi ondan kurtardı,” diyenler bile çıkar.

Dönemin ünlü yazarları arasında, bir Balzac değişik bir gözle bakar Stendhal'e, *İnsanlık Komedyası*'nda, hem de birkaç kez, “Bu çağın en ilginç kişilerinden biri” diye anar onu, *Kızıl ile Kara*'yı 1830 yılında yayımlanan dört önemli yapıttan biri olarak niteler, *Parma Manastırı* üzerine *La Revue parisienne*'de yayımladığı yazısıyla, Stendhal'i bile şaşkınlık içinde bırakarak ona böyle bir yazının olsa olsa bir “acıma” duygusundan kaynaklanmış olabileceğini söyletecek ölçüde yüceltici bir yazıdır: Balzac, *Parma Manastırı*'nı üç kez üst üste okumuş ve “olağanüstü” bulmuştur; o sıralarda Matmazel Hańska'ya yazdığı mektuplardan birinde de bu yapıtın, “elli yıldan bu yana yayımlanan kitapların en güzeli” olduğunu kesinler.

Biraz yakından bakılınca Stendhal'in Balzac gibi bir yazarca göklere çıkarılması da çoğu çağdaşlarınca yerin dibine geçirilmesi de doğal görünür; her iki romancı da çağdaşlarınınkinden çok farklı bir yolun yolcusudur. Üstelik, Stendhal de tıpkı onların kendisini yargıladıkları gibi acımasız bir biçimde yargılar çağdaşlarını: Chateaubriand'ın yapmacıklı anlatımı “gülünç” ve “tikindirici”dir; Victor Hugo “ancak ve ancak Fransızca yazmasını öğrenirse ozan olabilir,” romanları içtenlikten uzak ve saçma, oyunları Dumas'ınkiler gibi kaba ve abartmalıdır; bütün romantiklerin hayranlıkla söz ettiği Byron ve Madam de Staël, birtakım beylik görüşleri süsleyip abartmaktan öte bir şey yapmamışlardır. Stendhal'se süsten, abartıdan tiksindir.

Bilindiği gibi, Stendhal biçem konusunda yazarlık yaşamının başından sonuna değin hep aynı ilkeye bağlı kalır; yurt-

taşlık yasaının kuru, yalın, kesin anlatımını bütün anlatımlara yeğ tutar, yazısında “tümceye hiçbir şey vermemek” için, “kuru olmak” için çabaladığını söyler, düşünceyi biçemden, yalın anlatımı söylevsi anlatımdan üstün tutmak gerektiğini savunur. Yapıtları da ilkelerine hep bağlı kaldığına tanıklık eder. Duygululuktan alabildiğine uzak olduğu için mi? “Bir gerçeği anlattığımı sanırken bir iç çekişi anlatmış olmaktan ödüm kopar,” dediğine göre, bir bakıma evet. Ama hemen belirtmek gerekir ki, Stendhal duyguyu yadsıdığı için değil, her şeyden önce açıklığı, yalınlığı, doğruluğu, kısacası gerçeği aradığı için seçer bu yolu. Öte yandan, “tümceye hiçbir şey vermemek” söz konusu olduğuna göre, yapıtları üzerinde uzun uzadıya çalışmak, yazdığına ikide bir geri dönerek söylemini parlatıp süslemek de söz konusu değildir onun için; bir bakıma içtenliğe, yazarın içten atılımına ters düşen bir tutum olur böylesi. Bu nedenle, Balzac’a yazdığı ünlü mektupta, “roman sanatı”ydı, “kural”dı, “taslak”tı, böyle şeylere hiç aldırmadığını söyledikten sonra, “Günde yirmi-otuz sayfa çıkarırım, sonra oyalanmaya olanak varsa biraz aşka gereksinim duyarım ya da biraz eğlenceye; ertesi sabah, hepsini unutmuşumdur; bir gün önce yazılan bölümün son üç-dört sayfasını okurken o günün bölümü gelir usuma. Savunduğunuz bu kitabı altmış-yetmiş gün içinde söyleyip yazdırdım,” der. Bir başka belirlemeye göre de elli iki günde bitirmiştir *Parma Manastırı*’nı. *Kızıl ile Kara*’yı da başka türlü yazmamıştır.

Hiç kuşkusuz, örneğin *Kızıl ile Kara*’da bizi şaşırtan birtakım ayrıntı tutarsızlıkları da, örneğin *Lucien Leuwen* gibi gerçekten başarılı bir romanın yüzlerce sayfasını yazdıktan sonra sonunu getirmemesi de bu yazma biçimiyle açıklanır ama bu yazma biçimi kaynağını öncelikle yaşamsal bir tutumda; Stendhal’in zorlama, yapmacıklık, yalan ve ikiyüzlülük karşısında duyduğu yenilmez tiksintide bulur. Ona göre, yalnızca gerçeğin değil, mutluluğun da düşmanıdır bunlar. Bu açıdan bakılınca, *Kızıl ile Kara*’nın, içten pazarlıklılığı en son noktasına dek götüren ünlü kahramanı Julien Sorel’in en büyük mutluluğu, ölmesi kesinleştikten sonra, kendisine ve başkalarına karşı tam bir içtenlikle davranmaya başladığı kısacık dönemde yaşaması, bir çelişki olmaktan çıkar.

Stendhal’e bakılırsa içtenlik, açıklık ve yalınlık, bireysel

mutluluğun zorunlu koşuludur; çünkü özgürlükle özdeşleşir. Toplumların yapılanmasında, özgürlükler kısıldıkça, törenler, gösteriler çoğalır genellikle, Stendhal'se, önceden tasarlanmış, yapay bir şey olması nedeniyle, törenin imgelemi uyuşturduğunu, ancak "kendi amacına karşıt ve gülünç olan" karşısında uyanık bıraktığını söyler; yaşamında ve hayatında, her türlü törenin amacına ters davranarak gülünç yanlarını göstermek, bir başka deyişle, yaratıcı gücü, usu, imgelemi, kısacası özgürlüğü köstekleyen her şeye, her türlü kalıplaşmaya karşı çıkmak ister. Bu nedenle, herkesin göklere çıkardığı XIV. Louis dönemi, Stendhal için doğallığın, açık yürekliliğin yok edilerek yaratıcılığın engellendiği dönemdir; kimilerinin gereğinden fazla yücelttiği Fransız Akademisi, Stendhal için XIV. Louis'nin elinde yazma özgürlüğünü kısıtlamada kullanılan bir araçtan başka bir şey değildir; herkesin en büyük güldürü yazarı olarak nitelediği Molière, Stendhal için pek de öyle yüceltilecek bir sanatçı değildir: Kalıplaşmış değerleri savunduğu, kadınlara, "Düşünler, görüşler edinmekten sakının," dediği için, "ahlaka aykırı ve hiçbir şeye benzemeyen" bir başyapıt oluşturmuştur.

Bilindiği gibi, Stendhal romanlarında da, *Rome, Naples et Florence* ya da *Roma'da Gezintiler* gibi yolculuk kitaplarında da, değişik denemelerinde de toplumsal ve siyasal sorunlara oldukça geniş bir yer verir, İngiltere'nin, Amerika'nın, İtalya'nın yönetim biçimlerini yargılar bu arada, Fransa'da büyük devrim ve Napoléon dönemlerinden sonra gelen yönetimleri kitaplarında olduğu gibi konuşmalarında da sert bir dille eleştirir. Örneğin, Louis-Philippe'le başlayan krallık yönetimine gönülden inanan kişilere; "Seli daha ne kadar süre durdurabileceğinizi sanıyorsunuz?" diye sorar. Bunun için de kimliğini gizleyen bir Cumhuriyetçi olduğu düşünülür, Stendhal'in kendisi de hiçbir zaman yadsımaz Cumhuriyetçi kimliğini; tam tersine, bağlandığı "cumhuriyet ilkeleri"nden, halkın "yüce tutkuları"ndan, Fransa'yı dolduran iki yüz bin Julien Sorel'den söz ederken Fransız Devrimi'nin her şeyi değiştirdiğini Avrupa'nın hâlâ anlayamamış olmasından yakınırken, "yığınların satın alınamayacağını" keskinlerken, bunu fazlasıyla kanıtlar. Ne var ki, bir yandan zaman zaman göklere çıkardığı halk için küçültücü sözcükler kullanması, bir yandan da tıpkı ünlü kahramanları Julien Sorel ve Fabrizio del Dongo gibi büyük bir

Napoléon hayranı olması bu konuda kuşkuya düşürür bizi, en azından kendine özgü bir cumhuriyet, kendine özgü bir toplum ve insan anlayışına bağlandığını düşündürür.

Gerçekten de, her konuda olduğu gibi bu konuda da Stendhal'in düşüncesini genel bir kalıba oturtmaya olanak yoktur. Bu nedenle, kendi özgün anlayışını kavramaya çalışmak, bunun için de önemle üzerinde durduğu bir kavramdan, ilginç kitaplarından birinin, *Souvenirs d'égotisme*'in başlığında yer alan "bencillik" kavramından yola çıkmak gerekir.

Adından da anlaşıldığı gibi, bir tür bireyciliktir bencillik, bireyin kendi "ben"ine değer vermesini, yaşamın sunduğu bütün olanaklardan yararlanarak usu, duyarlılığı, benliğin gizil güçlerini yöntemle geliştirerek ulaşabilecek en yoğun sevinçleri, en yeni duyum ve tutkuları yaşamasını içerir, hep yeni duyumlara, yeni tutkulara, yeni mutluluklara doğru bir atılım olarak belirlediği için de yaratıcı gücü, içtenliği, açıklığı, özgünlüğü ve özgürlüğü gerektirir. Stendhal'in yazılmış bölüme, yarım bırakılmış yapıta geri dönmekten hoşlanmaması gibi, Napoléon'a hayranlık duyması da her şeyden önce bu anlayıştan kaynaklanır: Napoléon, her türlü yerleşmiş değeri hiçe sayarak yepyeni bir düzen kurmaya yönelmesiyle, yaratıcı gücün simgesidir. Stendhal'in belli başlı kahramanları da aynı özelliği taşır; örneğin *Kızıl ile Kara*'nın ünlü kahramanı Julien Sorel, uğruna insan öldürmeye kalktığı sevgilisinden birdenbire uzaklaşabilir, yeni duygulara açılabilir; bunu da, ölümün eşliğinde olduğunu bile bile, büyük bir açık görüşlülükle yapabilir.

Ama, Stendhal, "başkası"nın vazgeçilmezliğinden söz etmekle benciliği bir bencillik olarak düşünmediğini, "Gücü severim, ama benim sevdiğim gücü bir fil kadar bir karınca da gösterebilir," demekle de onu zayıfı ezme biçiminde tasarladığını ortaya koyar. Kişinin kendi olanaklarını ne yönde geliştirmesini istediği de bellidir:

Bolívar, Büyük Kolombiya'yı tutsaklıktan kurtarıırken Kapitan Peary kutba yaklaşırken, bizim komşu hasa bezi üreterek on milyon kazandı; kendisi için de, çocuklar için de çok iyi. Ama bir süredir bir gazete çıkarttıyor, bu gazete de, her cumartesi, kendisine insanlığın bir velinimetidir, diye hayranlık duymamı istiyor benden. Omuz silkip geçiyorum.

Görüldüğü gibi, bireyin yeteneklerini geliştirmesine olanak sağlayacak bir özgürlük ortamıdır Stendhal'ın cumhuriyeti, toplumu geliştirecek olan da bireysel yeteneklerin geliştirilmesidir; ama Stendhal bu yeteneklerin ne tür yetenekler olduğunu ve ne yönde geliştirilmesi gerektiğini de açıklıkla koyar ortaya. Daha da iyisi, bir kez daha, yaşamsal görüşlerini yazınsal görüşleriyle birleştirerek, Roland Barthes'tan tam yüz on yedi yıl önce, aynı zamanda, iki ayrı sınıf için yazılamayacağını söyler ve kitle karşısında yerini belirlemek ister, ünlü öngörüsünü de bu belirlemeye dayandırır: 1880'lerde, toplum "bayağı yeni zenginler" ile dolup taşmaz olduğu zaman *Parma Manastırı* beğenilmeye başlayacaktır.

*Parma Manastırı*'nın ve *Kızıl ile Kara*'nın beğenilmesi için 1880'leri bile beklemek gerekmedi, üstelik yalnız Fransız yazınının değil, bütün dünya yazınının başyapıtları arasında yer aldı bu yapıtlar. Ülkemizde de, özellikle *Kızıl ile Kara* ve özellikle *Ataç*'ın güzel çevirisinden okunduğu zaman, hep sevildi, hayranlıkla okundu; ama Stendhal cumhuriyeti hiçbir zaman, hiçbir yerde kurulmadı.

TAHSİN YÜCEL

## Birinci bölüm

“Gerçek, şu buruk gerçek.”

DANTON





# 1

## Bir küçük kasaba

*“Put thousands together  
Less bad,  
But the cage less gay.”<sup>1</sup>*

HOBBS

Verrières, Franche-Comté'nin en şirin kasabalarından biridir, dense yeridir. Sivri damları, kırmızı kiremitlerle örtülü beyaz evleri, en hafif dönemeçleri bile gür kestane ağacı kümeleriyle belirmiş bir tepeciğin üstünde kat kat yükselir. Vaktiyle İspanyolların kurduğu, şimdi ise harap olan surların otuz-kırk metre aşağısında Doubs Çayı akar.

Verrières'nin kuzey yanını, Jura Dağları'nın bir kolu olan yüksek bir dağ örter. Bu Verra Dağı'nın dalgalı tepelerini, ekim ayının daha ilk soğuklarında kar kaplar. Dağdan kopan bir sel, Doubs'a dökülmeden önce Verrières'den geçip birçok kereste bıçkısını harekete geçirir; bu kerestecilik basit sanatlardandır ve Verrières'nin, kasabalıdan çok köylüye yakın ahalisinin çoğuna oldukça refah

1. (İng.) Binini bir araya koydunuz mu / Fena olmaz / Ama kafeste rahat da kalmaz. (Ç.N.)

sağlar. Ama bu küçük kasabayı zenginleştiren, kereste bıçkıları değildir. Verrières, Napoléon'un düşmesinden beri, hemen hemen bütün evlerin yüzlerini yenileştirmiş olan genel el bolluğunu, Mulhouse bezi denen renkli bez üreten fabrikasına borçludur.

İnsan kasabaya girer girmez gürültücü ve görünüşte korkunç bir makinenin patırtısıyla serseme döner. Her düşüşlerinde yeri titreten yirmi ağır çekiç, sel suyunun işlettiği çarkla kalkıp kalkıp iner. Bunlardan her biri, günde bilmem kaç bin çivi yaparmış. Bu kocaman çekiçlerin düşeceği yere, çabucak çivi biçimine giriverecek demir parçacıklarını, güzel ve teni parlak kızlar koyar. Görünüşte pek ağır olan bu iş, Fransa'yı İsviçre'den ayıran dağlara ilk kez giren gezgini en çok şaşkırtan işlerden biridir. Verrières'ye giren yolcu, caddeden geçenleri sağır eden bu güzel çivi fabrikasının kimin olduğunu sorarsa, ona yayvan bir konuşmayla şu yanıtı verirler:

"Kimin olacak, Belediye Başkanımızın!"

Yolcu, Doubs kıyısından başlayıp da ucuna kadar bu caddede biraz olsun vakit geçirmek isterse, önemi ve işinin çokluğu tavrından anlaşılan bir büyük adamı göreceğinden hiç kuşkunuz olmasın.

O gözüdür gözükmeyen bütün başlardan şapkalar çıkarır. Saçları kır, üstü başı kurşunidir. Göğsünde birçok nişanın kurdelesini vardır. Geniş alınlı, gaga burunludur ve şöyle toptan bakılınca çehresinde bir düzgünlük görülür.

Ona ilk bakan, bu yüzde, kasaba Belediye Başkanı ağırbaşlılığı ile kırk sekiz-elli yaşındaki kimselerde de bulunabilen bir soy güzelliğinin birleştiğini bile söyleyebilir. Ama onun kendini beğenmek ve ukalalıkla karışık dar kafalılık ve beceriksizlik hali, arası çok geçmeden, Parisli yolcunun garibine gider. Sonunda bu adamın bütün yeteneğinin, alacağını alabilmek, vereceğini

de elinden geldiği kadar geç verebilmekten başka bir şey olmadığı hissedilir.<sup>1</sup>

Verrières Belediye Başkanı Mösyö de Rênal, böylesi bir adamdır. Sokağı kasıla kasıla geçip belediyeye girer ve yolcunun gözlerinden kaybolur. Ama yolcu, gezmesini bırakmazsa, yüz adım kadar ötede oldukça güzel bir evin önüne gelir ve bu evin yanındaki demir parmaklığın arasından muhteşem bir bahçe görür. Onların da ardında Burgonya tepelerinden oluşan ufuk çizgisi gelir ki, bu da, gözlerimize tam istediğimiz zevki versin diye yaratılmış gibidir. Bu görünüm, yolcuya küçük parasal çıkarların havasını, artık onu boğmaya başlayan bu kötü kokulu havayı unutturur.

Yolcu bu evin, Mösyö de Rênal'in olduğunu öğrenir. Verrières Belediye Başkanı, daha yeni bitmekte olan bu güzel, yontma taş yapıyı, büyük çivi fabrikasından kazandığı parayla yaptırmıştır. Mösyö de Rênal'in eski bir İspanyol ailesinden olduğu söylenir; bu aile, daha XIV. Louis oraları almadan çok önce gelip yerleşmişmiş.

1815 yılından beri bir sanayi adamı olduğuna utanın: 1815'te belediye başkanı oldu da ondan. Doubs kıyısına kadar kat kat inen bu görkemli bahçenin ayrı ayrı parçalarına desteklik eden set biçimi duvarlar da Mösyö de Rênal'e demir ticaretindeki bilgisinin ödülüdür.

Hani Almanya'nın Leipzig, Frankfurt, Nürnberg gibi, tezgâhlarıyla, ticaretiyle tanınmış şehirlerinin çevresinde sanki kendi hallerine bırakılmış, yine de seyrine doyulmayan bahçeler vardır; Fransa'da onların eşini bulabileceğinizi hiç ummayın. Franche-Comté'de insan ne kadar duvar yaptırır, toprağının dört yanına birbiri üzerine sıralanmış taşları ne kadar yığarsa komşularının saygı-

1. "Alacağına şahin, vereceğine karga." (Ç.N.)

sına o kadar hak kazanır. Mösyö de Rênal'in duvar dolu bahçelerinin, herkesin ağzının suyunu akıtmasının bir nedeni de, kapladıkları arsalardan birkaçının, ağırlıklarınca altına alınmış olmasıdır. Örneğin Verrières'ye girerken, Doubs kıyısındaki garip duruşu elbette gözünüze çarpan ve damının üzerinde yükselen tahta levhada koca harflerle SOREL adını gördüğünüz bıçkıevi, altı yıl önce şimdi Mösyö de Rênal'in bahçelerinin dördüncü seddinin yapılmakta olduğu arsadaydı.

Kibirli olması bir yana, Mösyö de Rênal, katı yürekli bir köylü olan ihtiyar Sorel'e kaç kez gidip geldi; bıçkısını başka bir yere taşımaya razı edinceye kadar ona kaç avuç dolusu altın verdi! Bıçkıyı işleten ve herkesin malı olan çaya gelince Mösyö de Rênal, Paris'te hatırını sayanlara başvurup onun da mecrasını değiştirtti. Bu bakışı 1820 seçimlerinden sonra elde etti.

Sorel'e, aldığı bir dönüm toprağa karşılık, beş yüz metre aşağıda Doubs kıyısında dört dönüm toprak verdi. Bu yer, çam tahtası ticaretine çok daha elverişli olmakla birlikte Sorel Baba (zenginleştikinden beri onu bu adla anarlar), komşunun içine işlemiş olan mal sahipliği sevdiğinden yararlanıp 6.000 frank da para kopardı.

Doğrusu bu uyuşma, ülkenin ileri gelenlerinin oldukça eleştirisine uğradı. Bir kez de, bundan dört yıl önce bir pazar günü, Mösyö de Rênal, belediye başkanı giysisiyle kiliseden dönerken Sorel'in, yanında üç oğluyla kendisine bakıp gülümsediğini gördü. Bu gülümseme Belediye Başkanı'na, işin aslını acı acı sezdirdi: O günden beri bu değiş tokuşun daha ucuza da yapılabileceğini düşünüp hayıflanır.

Verrières'de halkın saygısını kazanmak için başlıca yapılacak şey, birçok duvar ördürmekle birlikte, baharda Jura Sıradağları'ndan geçip Paris'e giden duvarcıların getirdikleri planlara kapılmamaktır. Böyle bir yeniliğe he-

ves edecek olan düşüncesiz mal sahibinin ölünceye kadar “dik kafalı” diye anılacağı ve Franche-Comté’de kimlere saygı gösterip kimlere gösterilmeyeceğini kestiren akıllı uslu kimseler yanında hiçbir değeri kalmayacağı kesindir.

Doğrusu bu akıllı uslu kimseler can sıkıcı birer zorbadır; Paris denen büyük cumhuriyette yaşamış olanların küçük şehirlerde oturmaya dayanamamaları hep bu çirkin zorba sözcüğü yüzündendir. Fransa’nın küçük şehirlerinde genel kanının –hem de ne kanı– zorbalığı, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kadar budalalık kokar.



## KLASİKLER

XIX. yüzyılın en büyük romancılarından Stendhal'in başyapıtı *Kızıl ile Kara*, yoksul, yakışıklı ve yetenekli bir taşralı gencin Paris sosyetesinde yükselişi ve düşüşünü anlatır. Toplumda yükselmeyen aracı olarak ordu ile kilise arasında kararsız kalan Julien Sorel, çok geçmeden başarıya ve güce ancak, Fransız toplumunu saran ikiyüzlülük ve çıkarıcılıkla ulaşabileceğini görür. Önce evli bir kadın olan Madam de Rênal'i, sonra da kibirli aristokrat Mathilde'i baştan çıkarır ve Paris sosyetesinde saygın bir yer edinir. Ne var ki, sınır tanımayan hırsı kısa zamanda mahvına yol açacaktır.

Stendhal'in *Kızıl ile Kara*'sının kahramanı çelişkiler ve tutarsızlıklarla dolu Julien Sorel, XIX. yüzyıl romanının en etkileyici karakterlerinden biri olmuştur. Kitap diğer bir yanıyla da, Napoléon sonrası Fransız toplumundaki yozlaşmayı son derece çarpıcı bir dille anlatır.

Kapak resmi: Vladimir Borovikovski



📧 canyayinlari.com 🐦 twitter.com/canyayinlari 📘 facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-8440-08-5



9 789758 440085